

Raad van de
Europese Unie

**Brussel, 28 november 2022
(OR. en)**

14982/22

**EDUC 394
JEUN 171
DIGIT 217**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	14147/22
Betreft:	Conclusies van de Raad over het ondersteunen van welzijn in digitale educatie

Voor de delegaties gaat hierbij de bovengenoemde aanbeveling van de Raad, die de Raad
Onderwijs, Jeugdzaken, Cultuur en Sport tijdens zijn zitting van 28-29 november 2022 heeft
goedgekeurd.

Conclusies van de Raad over het ondersteunen van welzijn in digitale educatie

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

TEGEN DE ACHTERGROND VAN HET VOLGENDE:

1. In de politieke discussies op de sociale top van Göteborg in 2017 kwam naar voren dat 44 % van de Europeanen geen digitale basisvaardigheden heeft, dat voor 90 % van de banen in de toekomst digitale vaardigheden en competenties nodig zijn, en dat 40 % van de Europese bedrijven moeite heeft om ICT-specialisten aan te trekken. Een van de ideeën die de Europese leiders in Göteborg bespraken, was het op gang brengen van een reflectie over de toekomst van leren, om zo in te spelen op toekomstige trends en de digitale revolutie, waaronder artificiële intelligentie (AI).
2. Het eerste beginsel van de Europese pijler van sociale rechten, te weten dat iedereen recht heeft op hoogwaardige en inclusieve voorzieningen voor onderwijs, opleiding en een leven lang leren om de vaardigheden te verwerven en te onderhouden die nodig zijn om ten volle aan het maatschappelijk leven te kunnen deelnemen en overgangen op de arbeidsmarkt in goede banen te laten verlopen.
3. De mededeling van de Commissie "De Europese Onderwijsruimte tegen 2025 tot stand brengen", waarin wordt opgemerkt dat er ondersteunende leeromgevingen moeten worden gecreëerd voor groepen die het risico lopen ondermaats te presteren en dat welzijn op school moet worden bevorderd.
4. De resolutie van de Raad betreffende een strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding met het oog op de Europese Onderwijsruimte en verder (2021-2030), waarin wordt verklaard dat onderwijs en opleiding een cruciale rol spelen bij het vormgeven van de toekomst van Europa, nu het absoluut noodzakelijk is dat zijn samenleving en zijn economie samenhangender, inclusiever, digitaler, duurzamer, groener en veerkrachtiger worden, en dat burgers persoonlijke ontplooiing en welzijn kunnen vinden, zich kunnen aanpassen aan en presteren op een veranderende arbeidsmarkt en actief en verantwoordelijk burgerschap kunnen aangaan.

5. Het Actieplan voor Digitaal Onderwijs 2021-2027, waarin het concept van een goed presterend digitaal educatie-ecosysteem wordt geschetst en waarin wordt gewezen op het belang van de ontwikkeling van digitale vaardigheden en competenties voor het dagelijks leven.
6. De lopende gestructureerde dialoog over digitale educatie en digitale vaardigheden met de lidstaten, die in 2021 door de Commissie is gestart, en de overheidsbrede aanpak van digitale educatie.
7. De aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad van 14 juni 2021 tot instelling van een Europese kindergarantie, die erop gericht is sociale uitsluiting te voorkomen en te bestrijden en gelijke kansen te waarborgen door kinderen uit kansarme milieus vrije toegang tot onderwijs te garanderen. In dit verband wordt in de aanbeveling gewezen op het belang van het aanbieden van digitale onderwijsinstrumenten, snelle connectiviteit, digitale diensten en adequate apparatuur, alsook van het vergroten van de digitale vaardigheden en het aanpakken van de digitale kloof in al zijn vormen.
8. De Strategie voor de rechten van personen met een handicap 2021-2030, waarin wordt verklaard dat het zaak is om voor een doeltreffend gebruik van digitale technologieën obstakels voor de toegankelijkheid voor personen met een handicap uit de weg te ruimen en in hun digitale vaardigheden te investeren.
9. De aanbeveling van de Raad over trajecten naar succes op school (die de aanbeveling van de Raad van 28 juni 2011 inzake beleid ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten vervangt), heeft tot doel dat alle jonge Europeanen betere onderwijsresultaten behalen, ongeacht hun persoonlijkheidskenmerken, familiale, culturele en sociaal-economische achtergrond, en waarin wordt gewezen op welzijn op school en lichamelijke en geestelijke gezondheid als sleutelementen van succes op school.

10. De informele deskundigengroep van de Commissie die momenteel wordt opgezet om ondersteunende leeromgevingen te creëren voor groepen die het risico lopen ondermaats te presteren, en om welzijn op school te bevorderen.
11. De aanbeveling van de Raad van 29 november 2021 over blended leren voor hoogwaardig en inclusief basis- en middelbaar onderwijs, waarin wordt opgemerkt dat prioriteit moet worden gegeven aan lichamelijk en geestelijk welzijn en wordt voorgesteld beleid inzake welzijn van lerenden en antipestbeleid op te nemen in schooldoelstellingen, meer aandacht te schenken aan het welzijn en de kwaliteit van het beroepsleven van leraren en opleiders, schoolhoofden en ander onderwijzend personeel, om zo stress te verlichten en burn-outs te voorkomen.
12. De aanbeveling van de Raad van 24 november 2020 inzake beroepsonderwijs en -opleiding voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht, waarin wordt gewezen op het belang van beleid inzake beroepsonderwijs en -opleiding dat geschikt is voor de digitale economie.
13. De *Osnabruck declaration 2020: on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economie*, die tot doel heeft de digitalisering van beroepsonderwijs en -opleiding te ontwikkelen in een nieuwe cultuur van levenslang leren.
14. De conclusies van de Raad over digitaal onderwijs in de kennismaatschappijen van Europa, waarin de Raad verklaart dat in digitale educatie aandacht moet worden geschonken aan het welzijn van iedereen die bij het leerproces betrokken is.
15. De Onderwijs- en opleidingsmonitor 2021, die welzijn in het onderwijs tot onderwerp heeft.

16. De mededeling van de Commissie "Een digitaal decennium voor kinderen en jongeren: de nieuwe Europese strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+)", die handelt over de verbetering van het welzijn van kinderen in online-omgevingen.
17. Het geactualiseerde *Digital Competence Framework for Citizens (DigComp 2.2)* van de Commissie, waarin wordt gehamerd op veiligheid, bijvoorbeeld in de context van het ondersteunen van welzijn en gezondheid en het begrijpen en bestrijden van cyberpesten.
18. Het *European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu)*, waarin aandacht wordt gevraagd voor het belang van maatregelen om het fysieke, psychische en sociale welzijn van lerenden te waarborgen bij het gebruik van digitale technologieën.

ERKENT het volgende:

19. In deze conclusies betekent "welzijn in digitale educatie" een gevoel van lichamelijk, cognitief, sociaal en emotioneel welbevinden dat iedereen in staat stelt om positief te participeren in alle digitale leeromgevingen, onder meer door middel van digitale onderwijs- en opleidingsinstrumenten en -methoden, zijn potentieel en zelfontplooiing te maximaliseren, en iedereen helpt veilig online te werken en hen te ondersteunen om in hun kracht te staan in onlineomgevingen¹. Deze conclusies richten zich op digitaal welzijn in en via onderwijs en opleiding in het basisonderwijs, de onderbouw en de bovenbouw van het middelbaar onderwijs, het beroepsonderwijs en de beroepsopleiding.

¹ Cognitief welzijn kan worden gedefinieerd als "succesvolle participatie van lerenden in de samenleving in verschillende rollen: als levenslang lerenden, als productieve werknemers en als actieve burgers". Deze participatie is onder meer mogelijk door de kennis en de competenties waarover zij beschikken. Lichamelijk welzijn betekent de persoonlijke gezondheid van ieder individu en zijn vermogen om een gezonde levensstijl te leiden. Maatschappelijk welzijn is de interactie van lerenden met anderen en hun perceptie van de digitale leeromgeving. Psychisch welzijn duidt op de meningen en gevoelens van leerlingen over hun eigen leven en de persoonlijke doelstellingen die zij zichzelf hebben gesteld (zie Sabrina Panesi, Stefania Bocconi en Lucia Ferlino: *Promoting Students' Well-Being and Inclusion in Schools Through Digital Technologies: Perceptions of Students, Teachers, and School Leaders in Italy Expressed Through SELFIE Piloting Activities*; in: *Frontiers in Psychology*, 2020).

20. "Lerenden" duidt in deze conclusies op alle leerlingen, studenten leerlingen en praktijkleerlingen die basisonderwijs en middelbaar onderwijs in de onderbouw en de bovenbouw volgen, met inbegrip van initieel beroepsonderwijs en initiële beroepsopleidingen.
21. "Onderwijzenden" duidt in deze conclusies op leerkrachten, schoolhoofden, opleiders en ander onderwijspersoneel dat werkzaam is het onderwijs en werkt met lerenden in het basis- en middelbaar onderwijs in gewone (formele) onderwijsstelsels, waaronder gewoon (formeel) beroepsonderwijs en gewone (formele) beroepsopleidingen.
22. Digitale technologieën hebben de manier waarop mensen leren, werken, informatie gebruiken en communiceren ingrijpend veranderd. De digitale transformatie brengt nieuwe uitdagingen en kansen voor lerenden met zich mee en raakt in cognitief, lichamelijk, sociaal en emotioneel opzicht.
23. De COVID-19-pandemie en de noodgedwongen overschakeling op onderwijzen en leren op afstand en online waren een grote uitdaging voor digitale leeromgevingen. De manier waarop digitale educatie- en opleidingsstelsels, alsook lerenden, onderwijzenden en andere betrokkenen op deze uitdagingen hebben gereageerd, kan als nuttige ervaring tot lering strekken voor de ontwikkeling van welzijnsbenaderingen in digitale educatie.
24. Hoogwaardig en inclusief onderwijs en dito opleiding moeten de kansen van de digitale transformatie vergroten ten gunste van het welzijn van lerenden en onderwijzenden in digitale leeromgevingen. Dit moet systematisch worden ondersteund en bevorderd in alle aspecten van het digitale educatie-ecosysteem².

² Het digitale educatie-ecosysteem omvat digitale onderwijsinfrastructuur, connectiviteit en apparatuur (waaronder toegankelijke en assistentietechnologieën); kwalitatief hoogwaardige digitale onderwijsinhoud; lerenden en onderwijzenden die de kennis hebben om digitale technologieën in het leerproces te integreren; de ontwikkeling van digitale kennis, vaardigheden en competenties, en voorwaarden voor interpersoonlijke relaties in digitale leeromgevingen.

25. Versterking van het welzijn van lerenden in digitale educatie kan twee richtingen opgaan. Enerzijds kunnen digitale omgevingen uitdagingen met zich meebrengen, onder meer in digitale educatie (zoals cyberpesten). Deze problemen kunnen een negatief effect hebben op het welzijn, met name indien niet goed is nagedacht over bepaalde aspecten van die omgevingen of deze slecht worden toegepast. Anderzijds kunnen effectieve en inclusieve digitale educatie-ecosystemen waarover wél goed is nagedacht voordat zij in de praktijk worden gebracht, het welzijn van lerenden ten goede komen en hun vooruitzichten in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en in het leven in het algemeen verbeteren.
26. Voor zowel lerenden als onderwijzers vormt de digitale kloof een ernstige bedreiging voor hun welzijn in digitale educatie en opleiding. Hierdoor worden bestaande ongelijkheden dikwijls groter of ontstaan nieuwe vormen van ongelijkheid. Scholen moeten op nationaal, regionaal en lokaal niveau in staat zijn een respons te bieden op problemen zoals onvoldoende toegankelijkheid, niet-adequate apparatuur of leeromstandigheden die te wensen overlaten en waarmee lerenden worden geconfronteerd. Dit geldt met name voor kansarme lerenden, waaronder leerlingen met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften, en leerlingen die moeilijkheden ondervinden door de digitale genderkloof.
27. Nieuwe leermodellen, waaronder modellen die gebruikmaken van gemakkelijk te vinden en te gebruiken digitale instrumenten, bereiken kansarme lerenden beter; onder kansarme lerenden vallen personen met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften en zij die tijdelijk niet naar school kunnen omdat zij gezondheidproblemen hebben, alsook lerenden die in geïsoleerde, insulaire of afgelegen gebieden wonen, zoals de ultraperifere gebieden van de Unie. Nieuwe leermodellen ondersteunen ook een betere motivatie en een grotere inzet van lerenden om te profiteren van online ervaringen, en samen met op de lerenden gerichte benaderingen helpen deze modellen de digitale kloof en beetje te dichten.
28. Met de komst van lerenden met een migrantenachtergrond en/of lerenden wier eerste taal een andere is dan de taal waarin zij onderwijs krijgen, kunnen digitale instrumenten en kwalitatief hoogwaardige onderwijsinhoud de continuïteit van hun educatie en opleiding vergemakkelijken, hen helpen de band met hun taal en cultuur van herkomst te behouden, het hoofd te bieden aan traumatische ervaringen die zij mogelijk met zich meedragen, en het beste te maken van nieuwe uitdagingen.

29. De steeds betere toegang tot en het frequentere gebruik van digitale omgevingen kunnen lerenden blootstellen aan een groter risico op bedreigingen in de digitale wereld, zoals cyberpesten en/of isolatie. Er moeten inspanningen worden geleverd om te waarborgen dat onderwijzenden naar behoren worden gevormd zodat zij, in samenwerking met andere relevante professionals, lerenden onderricht kunnen geven over een veilige digitale leeromgeving.
30. Er moet in onderwijs- en opleidingsstelsels meer aandacht worden besteed aan kritisch denken, media- en digitale geletterdheid en weerbaarheid tegen desinformatie en onjuiste informatie, zodat lerenden de nodige vaardigheden verwerven om potentiële bedreigingen en uitdagingen het hoofd te bieden en een veiligere, positievere onlineomgeving tot stand wordt gebracht.
31. Onderwijzenden spelen samen met administratief en leidinggevend personeel een belangrijke en onvervangbare rol bij de ontwikkeling van onderwijs- en opleidingsomgevingen³ en bij het ondersteunen van het welzijn van lerenden. Zij moeten hun digitale competenties ontwikkelen en versterken en hun kennis over de voordelen en uitdagingen van het gebruik van digitale instrumenten in onderwijs en opleiding vergroten, bijvoorbeeld in het kader van hun initiële opleiding, inductie en continue professionele ontwikkeling. Zij moeten zich ook bewuster worden van het belang om de ontwikkeling van ICT-vaardigheden aantrekkelijker te maken voor meisjes, onder meer door een genderbewuste aanpak van het onderricht van digitale competenties.
32. Digitale technologieën zijn niet bedoeld om fysieke aanwezigheid en persoonlijke interacties tussen onderwijzenden en lerenden te vervangen; zij kunnen echter wel in onderwijsprocessen worden geïntegreerd om het werk van onderwijzenden te ondersteunen en te vergemakkelijken en de leerervaring van lerenden te verbeteren,

³ Het algemene welzijn van onderwijzenden is afhankelijk van verschillende factoren, zoals een buitensporige werklast, een ervaren gebrek aan erkenning van en respect voor het beroep van leraar, te grote klassen, gebrek aan steun voor scholen met moeilijke leerlingen en, in sommige landen, ontoereikende of ongelijke financiering (Viac, C. en Fraser, P., *Teachers' well-being: A framework for data collection and analysis*, OECD Education Working Paper nr. 213, OECD Publishing, Parijs, 2020).

ERKENT HETGEEN VOLGT:

Het welzijn van lerenden en onderwijzenden in de context van digitaal onderwijs en digitale opleiding kan worden ondersteund door:

A. Verwerving van de kennis, vaardigheden en competenties die nodig zijn voor het bevorderen van het welzijn in digitaal onderwijs en digitale opleiding

33. Mensen treden in hun persoonlijke, professionele en burgerlijke levenssfeer toe tot een digitale omgeving. Voor hun emotionele welbevinden en tevredenheid en om adequater te kunnen reageren op de uitdagingen en risico's in zowel de digitale als de fysieke wereld, is het nuttig dat zij digitale kennis, vaardigheden en competenties verwerven.
34. Bij de ontwikkeling van beleid en maatregelen op het gebied van digitale vaardigheden en competenties moet rekening worden gehouden met het welzijn en de individuele behoeften van lerenden, en in het bijzonder met die van achtergestelde groepen. Ook het vergroten van hun veerkracht en empowerment moet als doel in dat beleid en die maatregelen worden opgenomen. Onder "digitale competentie"⁴ wordt verstaan het zelfbewust, kritisch, verantwoord, ethisch en veiliger omgaan met digitale technologieën. Digitale vaardigheden zoals computergericht denken, het oplossen van ICT-problemen en datageletterdheid moeten zowel in de eerste fasen van onderwijs en opleiding als in het kader van een leven lang leren worden aangeleerd, zodat mensen zich beter in de samenleving kunnen integreren en een betere toegang tot banen krijgen.
35. Digitale technologieën beïnvloeden de manier waarop lerenden leren, informatie zoeken en delen, en met elkaar communiceren en omgaan. Lerenden worden blootgesteld aan een brede waaier aan informatie, waaronder desinformatie en onjuiste informatie, waardoor het uiterst belangrijk is om digitale en mediageletterdheid, kritisch denken en probleemoplossende vaardigheden te ontwikkelen.

⁴ Zie bv. Europese Commissie, Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek, Vuorikari, R., Kluzer, S., Punie, Y., *DigComp 2.2, The Digital Competence framework for citizens: with new examples of knowledge, skills and attitudes*, 2022 en Aanbeveling van de Raad van 22 mei 2018 inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren (PB C 189 van 4.6.2018, blz. 1).

36. Lerenden moeten de kennis, vaardigheden en competenties verwerven en ontwikkelen die zij nodig hebben om op een onschuldige, veilige en ethische manier digitale instrumenten te gebruiken, met inbegrip van cyberbeveiligingsvaardigheden en kennis van de grenzen van AI-algoritmen. Die kennis, vaardigheden en competenties kunnen het welzijn en de veerkracht van lerenden aanzienlijk vergroten.
37. Lerenden die persoonlijke en sociale competenties hebben verworven, lopen minder risico op emotionele of sociale schade en zijn zich bewuster van de risico's van buitensporig gebruik van digitale technologieën.
38. Zij moeten de kans krijgen om de kennis, vaardigheden en competenties te verwerven die nodig zijn om – met inachtneming van de regels inzake intellectuele eigendom – digitale inhoud te creëren, te delen en te gebruiken.
39. Er zijn geavanceerde en gespecialiseerde vaardigheden nodig voor de ontwikkeling van ICT-producten en -diensten en geavanceerde digitale technologieën, waaronder technologieën die een positieve invloed hebben op het welzijn van personen, zoals personen met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften.
40. Onderwijzenden moeten worden ondersteund bij het verwerven en ontwikkelen van hun digitale kennis, vaardigheden en competenties, bijvoorbeeld in het kader van hun initiële opleiding, inductie en continue professionele ontwikkeling, en moeten goed worden geïnformeerd over de voordelen en uitdagingen van het gebruik van digitale instrumenten en over de mogelijkheden ervan in onderwijs en opleiding. Onderwijzenden moeten lerenden helpen om technologie op een veilige, verantwoordelijke en creatieve manier te gebruiken.

B. Ontwerp van onderwijs- en leerbenaderingen en digitale omgevingen die het welzijn van lerenden verbeteren

41. Onderwijs- en leerbenaderingen, die les- en leermethoden en organisatorische aspecten omvatten, moeten het onderwijs- en opleidingsproces relevanter en doeltreffender maken en de tevredenheid en het zelfvertrouwen van de lerenden in alle leeromgevingen vergroten. In dit verband zijn de toegankelijkheid, veiligheid en kwaliteit van digitale infrastructuur en digitale technologieën van cruciaal belang. De ontwikkeling en het gebruik van geavanceerde digitale technologieën in onderwijs en opleiding kunnen voordelen brengen, met name voor achtergestelde lerenden, waaronder lerenden met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften.
42. Bij de ontwikkeling van beleid inzake digitaal onderwijs moeten de volgende aspecten in aanmerking worden genomen:
- *de leeromgevingen*; er moet rekening worden gehouden met de sociaal-economische, culturele en familiale achtergrond van lerenden en andere relevante omstandigheden;
 - *de gebruikte instrumenten en apparaten*; het gebruik ervan moet worden afgestemd op de individuele behoeften van lerenden (die afhankelijk zijn van bv. gezondheidstoestand, speciale onderwijsbehoeften en sociaal-economische achtergrond):
 - ecosystemen voor digitaal onderwijs moeten het gebruik ondersteunen van innovatieve onderwijsinstrumenten, waaronder gamificatie, onderwijsoplossingen op basis van bijvoorbeeld technologieën voor uitgebreide realiteit, zoals augmented/virtual reality, AI, leerprocesanalyse en sociale netwerken, die op een ethische en transparante manier, met eerbiediging van gegevensbescherming en non-discriminatie door ontwerp en met inachtneming van de voordelen en potentiële risico's⁵ ervan worden toegepast;

⁵ Onder meer internetverslaving, overmatige schermtijd, gamestoornissen en gezondheidsproblemen zoals sedentair gedrag dat tot obesitas leidt.

- de digitale oplossingen moeten zodanig worden ontworpen dat zij gemakkelijk kunnen worden aangepast aan digitale onderwijsdoeleinden en geschikt zijn voor alle individuen, ongeacht hun achtergrond en behoeften, voornamelijk lerenden uit achtergestelde groepen. In voorkomend geval moet de interoperabiliteit van digitale oplossingen die in onderwijs en opleiding worden gebruikt, worden bevorderd;
- geavanceerde en gespecialiseerde digitale technologieën (bv. AI, augmented/virtual reality, het internet der dingen, digitale tweelingen enz.) kunnen de toegankelijkheid en kwaliteit van leer- en opleidingsomgevingen verbeteren en samengaan met of een aanvulling vormen op niet-digitale onderwijs- en leerbenaderingen. Dankzij de integratie van innovatieve digitale oplossingen in beroepsonderwijs en -opleiding kunnen de lerenden in die stelsels meer vaardigheden verwerven;
- door het gebruik van digitale technologieën is er soms minder tijd voor activiteiten die de gezondheid ten goede komen, zoals lichaamsbeweging of slaap. Daarom moet aandacht worden besteed aan het evenwicht tussen schermtijd en schermvrije tijd en aan tijdbeheer;
- de leertaken die worden gebruikt in het onderwijsproces om de beoogde leerresultaten te behalen:
 - het gebruik van kwalitatief hoogwaardige digitale onderwijsinhoud die is ontworpen met een degelijk pedagogisch doel en op een moderne, toegankelijke en gebruiksvriendelijke manier wordt aangeboden⁶;
 - steun voor op de lerenden gerichte benaderingen, met inbegrip van de bevordering van de autonomie van lerenden;
- *onderwijzenden*, die goed opgeleid moeten zijn en lerenden moeten kunnen helpen om op een verstandige manier met digitale technologieën om te gaan, door hen onder andere een goed evenwichtig te helpen vinden tussen schermtijd en schermvrije tijd. Goed opgeleide onderwijzenden zijn in staat rekening te houden met de specifieke kenmerken van verschillende digitale leeromgevingen, te werken met innovatieve digitale instrumenten en onderwijs- en leerbenaderingen en deze toe te passen in een pedagogische context, zonder de risico's van buitensporig gebruik van digitale technologieën uit het oog te verliezen.

⁶ Wat educatieve inhoud betreft, kan het toekomstige kader voor digitale onderwijsinhoud van de Commissie nuttige richtsnoeren bieden.

C. Interpersoonlijke relaties in het ecosysteem voor digitaal onderwijs

43. Ecosystemen voor digitaal onderwijs zijn niet alleen gebaseerd op digitale infrastructuur en digitale instrumenten en inhoud, maar ook op sociale interactie tussen de betrokken personen - d.w.z. de lerenden, onderwijzenden en andere actoren die technologische middelen gebruiken voor communicatie en het creëren van inhoud en netwerken - en op hun fysieke en sociale omgevingen. Het is van essentieel belang dat bij het ontwerpen van ecosystemen voor digitaal onderwijs rekening wordt gehouden met deze sociale interacties.
44. Door de technologische vooruitgang heeft communicatie een andere invulling gekregen en zijn er nieuwe mogelijkheden ontstaan voor empowerment, zelfexpressie en digitaal burgerschap⁷, waaronder actieve participatie in de samenleving via online-instrumenten.

⁷ Volgens de Raad van Europa is "een digitale burger iemand die, via de ontwikkeling van een waaier aan competenties, op een actieve, positieve en verantwoorde manier kan deelnemen aan lokale, nationale of wereldwijde on- en offline gemeenschappen (Richardson, J., Milovidov, E., *Digital citizenship education handbook: being online, well-being online, rights online*, Raad van Europa, 2019).

45. Digitale interacties kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van sociale vaardigheden en kunnen de sociale banden versterken. Lerenden en onderwijzenden kunnen echter ook worden blootgesteld aan digitale risico's⁸ (zoals cyberpesten, haatzaaiende uitlatingen, nepnieuws, inbreuken op de persoonlijke levenssfeer, onlinefraude, echokamers⁹ enz.)¹⁰ die schadelijk zijn voor hun welzijn¹¹. Het is van essentieel belang dat lerenden, onderwijzenden en ouders zich bewust zijn van de omvang en verscheidenheid van deze risico's en weten hoe deze kunnen worden voorkomen, waar ze terecht kunnen voor steun en hoe zij hun weerbaarheid kunnen opbouwen. Het is ook belangrijk om via interacties en onderwijs- en leerbenaderingen in digitale leeromgevingen digitale risico's aan te pakken.
46. Onderwijs- en opleidingsstelsels en scholen moeten erop gericht zijn het welzijn in digitaal onderwijs te versterken, het bewustzijn over digitale risico's te vergroten, de preventie van digitale risico's te verbeteren, en heleschoolmaatregelen te bevorderen, met inbegrip van schoolprocedures van organisatorische aard, die veilige digitale onderwijsomgevingen ondersteunen en uitdagingen in verband met digitale risico's aanpakken.

⁸ Digitale risico's kunnen in verband worden gebracht met bijvoorbeeld buitensporig of ongepast gebruik van digitale technologieën of interactie van lerenden met de digitale wereld.

⁹ De term "echokamer" verwijst naar situaties op sociale media en in onlinediscussiegroepen waarin overtuigingen worden versterkt door communicatie en herhaling binnen een gesloten, geïsoleerd systeem. De deelnemers ontvangen enkel informatie die hun visies versterkt en kunnen deze niet toetsen aan tegengestelde standpunten (Vuorikari, R., Kluzer, S. en Punie, Y., *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2022).

¹⁰ In een studie van de OESO van 2019 worden verschillende soorten risico's omschreven: contactrisico's, inhoudrisico's, privacyrisico's en consumentenrisico's (Burns, T., Gottschalk, F. (red.), *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age, Educational Research and Innovation*, OECD Publishing, Parijs, 2019).

¹¹ Cyberpesten kan bijvoorbeeld nog schadelijker zijn dan gewone vormen van pesten, omdat de gepeste wordt vernederd ten aanzien van een groter onlinepubliek en woorden en beelden voor onbepaalde tijd in de onlineomgeving blijven circuleren.

47. Sociale vergelijkingen, waartoe met name adolescenten vaker worden aangezet in de onlinewereld, kunnen negatieve gevolgen hebben voor de geestelijke gezondheid en het gevoel van eigenwaarde. Ideaalbeelden op sociale media kunnen een negatieve invloed hebben op het lichaamsbeeld van lerenden en kunnen sociale vervreemding in de hand werken. Er is ook een verband tussen het gebruik van sociale media online en "FOMO", de angst om iets te missen. Onderwijzenden in digitale leeromgevingen moeten zich bewust zijn van deze risico's, de negatieve gevolgen van deze verschijnselen onder de aandacht brengen en aanpakken en lerenden stimuleren de nodige vaardigheden te ontwikkelen om deze problemen aan te pakken.
48. Onderwijzenden moeten lerenden motiveren om te leren en zich ten volle te ontplooiën, moeten hen helpen om uit te groeien tot volwassen personen uit één stuk die zich bewust zijn van hun sterke en zwakke punten, levensdoelen en ambities, die een positief zelfbeeld hebben opgebouwd en die anderen en de persoonlijke behoeften van anderen eerbiedigen. Dit is essentieel voor het welzijn in digitaal onderwijs.
49. In het kader van het ecosysteem voor digitaal onderwijs moet ook, met inachtneming van de gezinsachtergrond, aandacht worden besteed aan verstandig digitaal ouderschap en een ondersteunende gezinsomgeving. Scholen moeten zich bewust zijn van het belang van communicatie en samenwerking met ouders of zorgenden over de kansen, voordelen en uitdagingen van digitaal onderwijs, alsook over digitale risico's en het belang van tijdbeheer bij het gebruik van digitale instrumenten voor onderwijs- en opleidingsdoeleinden,

VERZOEKT DE LIDSTATEN OM, REKENING HOUDEND MET DE NATIONALE OMSTANDIGHEDEN EN HET SUBSIDIARITEITSBEGINSEL,

50. bij het uitstippelen van nationaal beleid en nationale strategieën op het gebied van digitaal onderwijs de nadruk te leggen op het versterken van het welzijn van lerenden en onderwijzenden;
51. de ontwikkeling te bevorderen van onderwijs- en leerprocessen die een positief effect op het welzijn van lerenden hebben en, in voorkomend geval, een sterke synergie aan te moedigen tussen ecosystemen voor digitaal onderwijs enerzijds en professionals en diensten in de mentale gezondheidszorg en de psychosociale zorg anderzijds;
52. onderwijs- en leerprocessen op basis van een op de lerenden gerichte aanpak aan te moedigen, bijvoorbeeld door de integratie van geavanceerde digitale technologieën, en een ethisch gebruik van AI en gegevens¹², met bijzondere nadruk op steun voor het welzijn van achtergestelde lerenden en lerenden in kwetsbare situaties, waaronder lerenden met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften, alsook hoogbegaafde lerenden, en op het aanpakken van de digitale genderkloof;
53. lerenden en onderwijzenden bewuster te maken van de noodzaak een goed evenwicht te vinden tussen schermtijd en schermvrije tijd, en scholen waar mogelijk te ondersteunen bij het ontwikkelen van een passend tijdbeheer op het gebied van digitale onderwijs- en leeractiviteiten en contactonderwijs;
54. na te gaan hoe het ontwerp en de uitvoering van onderwijs- en leerprocessen en het gebruik van digitale technologieën in onderwijs en opleiding kunnen worden ondersteund zodat lerenden met een migratieachtergrond en/of lerenden met een andere moedertaal dan de onderwijstaal zich beter kunnen integreren in de onderwijs- en opleidingsstelsels van de lidstaten en toch de band met hun moedertaal en respectieve culturen kunnen onderhouden;

¹² De door de Commissie opgestelde ethische richtsnoeren voor het gebruik van artificiële intelligentie (AI) en datagebruik bij onderwijs en leren voor onderwijzenden kunnen in dit verband worden beschouwd als nuttig begeleidend en ondersteunend materiaal.

55. lerenden bewuster te maken¹³ van potentiële bedreigingen in de digitale wereld en hun weerbaarheid te helpen ontwikkelen, zodat zij minder risico lopen, jongeren een veilige onlineomgeving worden geboden, en hun gegevens en onlineprivacy worden beschermd;
56. na te gaan hoe onderwijzenden kunnen worden ondersteund bij het bevorderen van kritisch denken, media- en digitale geletterdheid van lerenden en bij het werken met gegevens en informatie, met inbegrip van een geïnformeerde aanpak van desinformatie en onjuiste informatie¹⁴;
57. scholen aan te moedigen om, waar passend, een heleschoolbenadering toe te passen die het welzijn in digitaal onderwijs op het niveau van het basisonderwijs, secundair onderwijs en beroepsonderwijs en -opleiding systematisch bevordert, en die onder andere bestaat uit flexibel beleid dat preventie en weerbaarheid ondersteunt en uitdagingen zoals digitale risico's aanpakt, alsook organisatorische procedures van scholen;
58. het gebruik te overwegen van de mogelijkheden die worden geboden door bestaande EU-instrumenten (het Europees Sociaal Fonds Plus, Erasmus+, het instrument voor technische ondersteuning enz.) om beleid inzake digitaal onderwijs dat gericht is op het welzijn van lerenden en onderwijzenden in digitale leeromgevingen te bevorderen,

¹³ Bijvoorbeeld via het bestaande netwerk van centra voor een veiliger internet in de lidstaten, medegefinancierd door de EU, en het platform betterinternetforkids.eu, de pan-Europese hub voor de onlineveiligheid van kinderen, met materiaal voor leerkrachten, ouders en kinderen in alle officiële talen van de EU.

¹⁴ De door de Commissie opgestelde richtsnoeren voor leerkrachten en onderwijzenden inzake het aanpakken van desinformatie en het bevorderen van digitale geletterdheid via onderwijs en leren kunnen in dit verband worden beschouwd als nuttig begeleidend en ondersteunend materiaal.

VERZOEKT DE COMMISSIE OM, CONFORM DE VERDRAGEN EN MET VOLLEDIGE
INACHTNEMING VAN HET SUBSIDIARITEITSBEGINSEL

59. onderzoek te ondersteunen naar het effect van het gebruik van digitale technologieën op het welzijn van lerenden en onderwijzenden in de lidstaten, en een empirisch onderbouwde studie te lanceren over de stand van zaken met betrekking tot welzijnsbehoeften in digitale onderwijsomgevingen; een model te ontwerpen voor doeltreffende praktijken die gericht zijn op het verbeteren van het welzijn in ecosystemen voor digitaal leren, en uiteindelijk criteria vast te stellen voor een "schoolmodel voor digitaal welzijn" in scholen als mogelijk voorbeeld en voor vrijwillige toepassing door de lidstaten; bij het ontwerpen van dit model de balans op te maken van de werkzaamheden van de momenteel in oprichting zijnde informele deskundigengroep van de Commissie inzake ondersteunende leeromgevingen voor groepen die het risico lopen ondermaats te presteren en om het welzijn op school te bevorderen;
60. de ontwikkeling en uitwisseling van kwalitatief hoogwaardige inhoud voor onderwijzenden en andere relevante professionals met het oog op de verdere verbetering van hun kennis, vaardigheden en competenties aan te moedigen, alsook op de lerenden gerichte pedagogische benaderingen en de samenwerking met diverse groepen lerenden;
61. te overwegen het welzijn in digitaal onderwijs te bevorderen in het kader van de jaarlijkse "Digital Education Hackathon";

62. relevante belanghebbenden, bv. ontwerpers van digitale instrumenten en diensten, zoals de onderwijstechnologiesector (EdTech) en degenen die zich bezig houden met cyberbeveiliging, bewust te maken van de integratie van gebruiksvriendelijke benaderingen en oplossingen die het welzijn van lerenden en onderwijzenden in digitaal onderwijs zouden ondersteunen; alle relevante belanghebbenden die digitale onderwijsinhoud ontwikkelen, bewust te maken van de integratie van het aspect welzijn, niet alleen in de inhoud zelf, maar ook in onderwijs- en leerprocessen;
63. het gebruik van EU-programma's, zoals Erasmus+, het Europees Sociaal Fonds Plus, het Europees Solidariteitskorps, Horizon Europa en het programma Digitaal Europa te ondersteunen met het oog op de bevordering van het welzijn van lerenden en onderwijzenden in digitale leeromgevingen en het gebruik van geavanceerde digitale technologieën, bijvoorbeeld voor lerenden met een handicap en/of speciale onderwijsbehoeften, alsook de ontwikkeling, het testen en de uitrol van gamificatie, onderwijsoplossingen op basis van AI, en technologieën voor uitgebreide realiteit, zoals augmented/virtual reality voor pedagogische doeleinden;
64. bij de lopende uitvoering van het actieplan voor digitaal onderwijs (2021-2027) en de komende voorstellen voor een aanbeveling van de Raad over de sleutelfactoren voor digitaal onderwijs en een aanbeveling van de Raad over de verbetering van het aanleren van digitale vaardigheden in onderwijs en opleiding rekening te houden met de behoefte aan holistische, geïntegreerde en duurzame ecosystemen voor digitaal onderwijs in de lidstaten die kwaliteit, inclusie en het welzijn in digitaal onderwijs bevorderen.

ACHTERGRONDDOCUMENTEN

Europese Raad

- Conclusies van de Europese Raad van 14 december 2017 (doc. EUCO 19/1/17 REV 1).

Raad van de Europese Unie

- Conclusies van de Raad over de EU-strategie voor de rechten van het kind (10024/22).
- Aanbeveling van de Raad over blended leren voor hoogwaardig en inclusief basis- en middelbaar onderwijs (PB C 504 van 14.12.2021, blz. 21).
- Aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad van 14 juni 2021 tot instelling van een Europese kindergarantie (PB L 223 van 22.6.2021, blz. 14).
- Conclusies van de Raad over kansengelijkheid en inclusie in onderwijs en opleiding ter bevordering van onderwijssucces voor iedereen (PB C 221 van 10.6.2021, blz. 3).
- Resolutie van de Raad betreffende een strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding met het oog op de Europese Onderwijsruimte en verder (2021-2030) (PB C 66 van 26.2.2021, blz. 1).
- Aanbeveling van de Raad van 24 november 2020 inzake beroepsonderwijs en - opleiding voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht (PB C 417 van 2.12.2020, blz. 1).
- Conclusies van de Raad over digitaal onderwijs in de kennismaatschappijen van Europa (PB C 415 van 1.12.2020, blz. 22).

- Conclusies van de Raad over het bestrijden van de COVID-19-crisis in onderwijs en opleiding (PB C 212 I van 26.6.2020, blz. 9).
- Conclusies van de Raad over Europese leraren en opleiders voor de toekomst (PB C 193 van 9.6.2020, blz. 11).
- Conclusies van de Raad over de economie van het welzijn (PB C 400 van 26.11.2019, blz. 9).
- Resolutie van de Raad over het verder ontwikkelen van de Europese onderwijsruimte ter ondersteuning van toekomstgerichte onderwijs- en opleidingsstelsels (PB C 389 van 18.11.2019, blz. 1).
- Conclusies van de Raad over toewerken naar een visie op een Europese onderwijsruimte (PB C 195 van 7.6.2018, blz. 7).
- Aanbeveling van de Raad inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren (PB C 189 van 4.6.2018, blz. 1).

Verklaringen

- Verklaring van Osnabrück over beroepsonderwijs en -opleiding als katalysator voor herstel en rechtvaardige transitie naar digitale en groene economieën (30 november 2020).

Europese Commissie

- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Een digitaal decennium voor kinderen en jongeren: de nieuwe Europese strategie voor een beter internet voor kinderen (BIK+) (COM(2022) 212 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten (COM(2021) 102 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Unie van gelijkheid: Strategie inzake de rechten van personen met een handicap 2021-2030 (COM(2021) 101 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: De Europese onderwijsruimte tegen 2025 tot stand brengen (COM(2020) 625 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Actieplan Voor Digitaal Onderwijs 2021-2027 Onderwijs en opleiding herbronnen voor het digitale tijdperk (COM(2020) 624 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Europese vaardighedenagenda voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht (COM(2020) 274 final).

- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Een Unie van gelijkheid: strategie voor gendergelijkheid 2020-2025 (COM(2020) 152 final).
- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: De Europese identiteit versterken via onderwijs en cultuur Bijdrage van de Europese Commissie aan de bijeenkomst van de leiders in Göteborg op 17 november 2017 (COM(2017) 673 final).

Interinstitutionele handelingen

- Interinstitutionele proclamatie betreffende de Europese pijler van sociale rechten (PB C 428 van 13.12.2017, blz. 10).

Studies

- Vuorikari, R., Kluzer, S. en Punie, Y., *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2022.
- Weber, H., Elsner, A., Wolf, D., Rohs, M., en Turner-Cmuchal, M. (red.), *Inclusive Digital Education*, Europees Agentschap voor bijzondere onderwijsbehoeften en inclusief onderwijs, Odense, 2022.

- Europese Commissie, directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, *Education and training monitor 2021: education and well-being*, 2021.
- Panesi, S., Bocconi, S. en Ferlino, L., *Promoting Students' Well-Being and Inclusion in Schools Through Digital Technologies: Perceptions of Students, Teachers, and School Leaders in Italy Expressed Through SELFIE Piloting Activities*; in: *Frontiers in Psychology*, 2020.
- Punie, Y., redacteur(s), Redecker, C., *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, Luxemburg, 2017.
- Viac, C. en Fraser, P., *Teachers' well-being: A framework for data collection and analysis*, OECD Education Working Paper nr. 213, OECD Publishing, Parijs, 2020.
- Europese Commissie, directoraat-generaal Communicatienetwerken, Inhoud en Technologie, *Ethics guidelines for trustworthy AI*, Publicatiebureau, 2019.
- Richardson, J., Milovidov, E., *Digital citizenship education handbook: being online, well-being online, rights online*, Raad van Europa, 2019.
- OESO, *How's Life in the Digital Age?: Opportunities and Risks of the Digital Transformation for People's Well-being*, OECD Publishing, Parijs, 2019.
- Burns, T., Gottschalk, F. (red.), *Educating 21st Century Children: Emotional Well-being in the Digital Age*, *Educational Research and Innovation*, OECD Publishing, Parijs, 2019.
- OESO, *The Protection of Children Online: Risks Faced by Children Online and Policies to Protect Them*, OECD Digital Economy Papers, No. 179, OECD Publishing, Parijs, 2011.
